

bírja el ezt, hogy számára a mimika minden rezdülése élményt jelentsen.

(Sokan, vagy kevesen? ... De ez már nem a kritika dolga, ható- és hatáskörét valahogy túlhaladja és szélesebb területek felé tekint.)

Szabó Cseh Mária a feleség szerepében eljátszotta nekünk a szerelmes és megérett asszonyiség és anyaság legintimebb megnyilvánulásait. Nem kereste a színpadi hatásokat; egyszerű eszközei hitelesek voltak, emberek voltak, mint eddig is, amikor nagyobb szerepekben láttuk és amikor nagyobb lélegzettel szívta magába azt az alakot, akit a színpadon életre kellett keltenie. Legnagyobb elismerés jár azért, hogy az arcváltozásoknál simán ment át egyik korból a másikba, nem felede az előbbinél a hangot és nem éreztük meg játéka jóformán sehol az erőltetés vagy erőltettség bántó vonásait.

Fejes Györgyről csaknem ugyanezt kell elmondanunk, amikor a férj jelenítéséről szólunk. Méltó partner volt, humorérzéke remekül érvényesült, különösen azokban a jelenetekben, ahol a groteszk gesztusok hangsúlya nem a karzatnak szólt. Úgy éreztük — a szerepből is — neki nehezebb volt mértéket tartania. A vígjátékelem kínálkozó alkalmai inkább az ő szövegében halmozód-

tak, bírkózott velük, néha vaskos karcsapásokkal is, öblös hanggal is, de végül mégis csak fölül maradt. A két utolsó kép hangváltásainál nem húzott elég erős határvonalat, különösen a hatodik képben nem, egy kicsit mintha életének előbbi korszakában feledkezett volna. Am ez csak kis pörsenés volt, akár egy kis becsúszó szöveghiba a konverzációban, amelyre fölszisszen a játék harmóníkus muzsikáját figyelő ember, hogy azután ismét teljes enjével a játék-keltette élmény élvezetébe merüljön.

Jó, hogy erről már ismét beszélhetünk, s nem csupán rideg szövegmondásról, amelynek vékony felülete alól mindig kiérzik a szövegbe szúrt zárjeles instrukció és a rendező keze, amely valahonnan fölülről, a szuffiták mögül rángatja alajait.

Ilyen hétképes, hosszú színpadi játékhöz valóban leleményes díszlettervező kellett, hogy a háttérben is érezzük az idő jelenvalóságát és a korszakok változásait. Mihájló Dejánovics mindössze pár vonallal érzékeltette ezt, de ezzel a pár vonallal többet tudott mondani, mintha a merev színpalak hétszerez koszorúját sorakoztatta volna föl.

EKVINÓCIUM

Ha a rendező vagy a dramaturg nem húzódozik a klasszikus művektől az archaikus nyelvtől és attól, hogy választott darabjának a cselekménye valahol a XVIII. vagy a XIX. században játszódik le, olyan művet hozhat a néző elé, amely nemcsak a szórakozás elmélyültebb perceit, hanem azt is magával hozza, ami a

színpad művészenek legnagyobb vágya — a művészi élmény.

Az elismerés hangján kell arról szólunk, hogy a szubotica horvát Népszínház Ivó Vojnovics 1895-ben írt drámáját, az Ekvinóciuum-ot tűzte műsorára. Ezzel nemcsak a jelentős horvát realista emléket idézték föl és nem afféle tiszteletadás

volt ez a bemutató egy harmincöt évvel ezelőtt elhunyt író emléke előtt, hanem a realista drámaírás egy igen értékes művének a megmutatása volt.

Igaz, Vojnovics drámája ma sokkal elevebben él bennünk, mint tíz vagy húsz évvel ezelőtt, mert a belőle készített szöveggönyv nyomán nemrég „Nevjera” címmel filmen vetítették a dubrovnikkörnyéki történetét. Így hát, ha az expozícióban érthetetlen is volt a meglehetősen gyorsan elmondott archaikus szövege — (a dalmát tájnyelvet nálunk nagyon kevesen ismerik, még kevesebben értik) — a fabulát élvezettel kíséreltük végig egy-két valóban kiváló színészi tolmácsolásban.

Mi ad időszerűséget ennek a különös drámának, amely címében a legveszedelmesebb tengeri viharok idejéről, a napéjgyenlőségről (ekvinóciум) beszél?

A tenger. A tenger embervadászai, emberkereskedői, akik azért mennek át az óceánon, hogy „nagy vállalkozások” Amerikájában könnyen meggazdagodjanak, és azért jönnek át a tengeren — mondjuk az óházába — hogy potom pénzért embert vásároljanak és elvigyék őket a kaliforniai bányák mélyére. Egy ilyen alak az Ekvinóciум Nikója is, az amerikai milliomos, aki visszatér szülőföldjére a legembertelenebb földadattal. Embert, embereket vásárol a tengerentúlra, leányt vásárol magának, s az neki semmit se számít, hogy ezzel életüket összetörhet. Az sem számít — mondja ő —, hogy 27 év előtt egy grúzsi leányt teherbe ejtett és a leányanya huszonhét-évig várt rá, hogy majd csak egyszer visszahozza a tenger; de az emberkereskedelem néha veszteséggel is járhat. Niko Marinovicst, aki most saját fiát akarta láncba veretni, leányságától, becsületétől és boldogságától megfosztott volt szerelme üti agyon, hogy törvénytelen fiának szabad utat nyisson az életbe,

s utána az anya, hogy mentse fia becsületét — a tengerbe veti magát.

Veszna Kauzlarics rendező minden igyekezete arra irányult, hogy ezzel a feszült drámai légkörrel töltsse be a színpadot. Amint föl-vonásközben ő maga is mondta, megfelelő technikai eszközök nem álltak rendelkezésére, hogy a színpad híven tükrözze az ekvinóciум tragikumát, az elemek és a lelkek szörnyű küzdelmeit, — ezért az teljes egészében nem is sikerülhetett. Úgy tűnt, hogy melléktípusai — nem csak dekoratív jelentőségükben — jobban sikerültek, mint a főbb alakok típusrajza. Itt főleg Niko Marinovics amerikai milliomos alakjára gondolunk; erőteljesebbek voltak gesztusai, mint a dikciója. Anica alakját már annál líraiabban állított be s vele rendezői érzékének egyéni erőnyeit mutatta meg.

Ebben a darabban mutatkozott be a horvát dráma új tragikája. Mila Ercegovics-Domanics, mint anya valóban szélesskálájú színésznőnek bizonyult. Orgánuma és játékkészsége majd minden jelenetben harmónikusan egybeforrt. Így nem is lehetett kételkedni abban, hogy ezt a nagy, Crnobori-i szerepet töretlenül végig tudja játszani. Elmélyített tónusai helyenként lehettek volna nőiesebbek, lágyabbak is, de ez végső fokon nem csökkentette játéklának értékeit.

Milán Tosics már csak részben valószínűsítette meg a fentebb említett egység elgondolásait. Nagyszerű jeleneteiben a hév olykor elragadta és a mértéket a már előbb vett nagy lendülettől nem tudta szigorúban megtartani. (Halálának jelenete rendezőileg sem a legszerencsésebb megoldás.)

Joszipa Cvijovics könnyed, kissé légies alakja drámaian hatott. Anicája pasztell színekkel megrajzolt alak volt s líraiságában valóban meg tudta magának szerezni a közönség rokonszenvét.

Frane Tadićs azok közé a színészek közé tartozik, akik a nehezebb drámai föladat előtt sem torpannak meg. Szép színpadi jelenség volt, kemény dalmát legény s mindig meggyőzően az tudott maradni. Partnernőjével együtt többet is ígér ezen a színpadon.

Mato Domancsics tengerészkapitánya jellegzetesen megrajzolt alak volt, akinek arcélén és gesztusain meglehetősen élesek voltak a hangsúlyt adó és olykor kölcsönző vonások. A vak Vlahó a darab leg-

szebb mellékalakja. Szeptán Piszek egyszerűen szép eszközökkel kabinetalakítást csinált ebből a hálás szerepből. Misa Paraskijeviceknek ezuttal egy kis szerep jutott, Klara Pejics viszont kissé elsiette a nyelvezetében amúgy is nehéz expoziációt.

Aurélia Brankovics díszletei inkább dekoratíve hatottak; úgy véljük, kevesebb illusztráló elem felhasználásával többet mondhatott volna.

LÉVAY Endre